

УДК 351:323.28(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-4-6>

Ігор МАЙДЕНКО

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна), e-mail: Maidenko.I.Y@nmu.one
ORCID: 0009-0000-6889-7772

Віталій БАШТАННИК

доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна), e-mail: Bashtannyk.V.V@nmu.one
ORCID: 0000-0001-5969-3620

Бібліографічний опис статті: Майденко, І., & Баштанник, В. (2024). Публічне управління в системі протидії колабораційній діяльності в Україні. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 4, 45–53, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-4-6>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із повномасштабним вторгненням російської федерації, колабораційна діяльність набуває особливої загрози для національної безпеки України. Ця проблема має не лише правовий, але й соціально-політичний вимір, оскільки колабораціонізм підриває основи державного суверенітету, територіальної цілісності та національної єдності. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних механізмів протидії цьому явищу через системний підхід у сфері публічного управління.

Основною метою дослідження є виявлення сутності та форм колабораційної діяльності, аналіз нормативно-правової бази, а також визначення ключових проблем, з якими зіштовхуються органи публічної влади в процесі протидії колабораціонізму.

У ході дослідження застосовано комплекс методів, серед яких аналіз і синтез, порівняльно-правовий метод, системний підхід, а також методи узагальнення та моделювання. Використання цих методів дозволило забезпечити цілісний аналіз проблеми та запропонувати шляхи її розв'язання.

У статті висвітлено сутність колабораційної діяльності як соціально-правового явища, що охоплює різні форми співпраці з окупаційною владою. Проаналізовано нормативно-правову базу України щодо протидії цьому явищу, включаючи виявлені прогалини та недоліки. Зокрема, встановлено, що чинне законодавство потребує уточнення дефініцій, усунення колізій та вдосконалення механізмів притягнення до відповідальності. Дослідження також акцентує увагу на соціально-економічних і психологічних факторах, які сприяють поширенню колабораційної діяльності.

У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що ефективна протидія колабораціонізму можлива лише за умови вдосконалення правових норм, підвищення ефективності публічного управління та впровадження національно-патріотичних програм. Виявлені проблеми та пропозиції можуть стати основою для подальшого вдосконалення державної політики в цій сфері.

Ключові слова: державна безпека, правове регулювання, соціальний контроль, антикризове управління, соціальна згуртованість, інформаційна політика.

Ihor MAIDENKO

Postgraduate Student at the Department of Public Administration and Local Self-Government, Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: Maidenko.I.Y@nmu.one
ORCID: 0009-0000-6889-7772

Vitalii BASHTANNYK

Doctor of Science in Public Administration, Professor at the Department of Public Administration and Local Self-Government, Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: Bashtannyk.V.V@nmu.one
ORCID: 0000-0001-5969-3620

To cite this article: Maidenko, I., & Bashtannyk, V. (2024). Publichne upravlinnia v systemi protydii kolaboratsiinii diialnosti v Ukraini [Public Administration in the System of Countering Collaboration Activities in Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, 4, 45–53, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-4-6>

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SYSTEM OF COUNTERING COLLABORATIVE ACTIVITIES IN UKRAINE

Abstract. *In the context of the current challenges associated with the full-scale invasion of the Russian Federation, collaboration activities pose a particular threat to Ukraine's national security. This problem has not only a legal but also a socio-political dimension since collaborationism undermines the foundations of state sovereignty, territorial integrity, and national unity. The relevance of the study is stipulated by the need to find effective mechanisms to counteract this phenomenon through a systematic approach in the field of public administration.*

The main purpose of the study is to identify the essence and forms of collaboration activities, analyse the regulatory framework, and identify the key problems faced by public authorities in the process of countering collaborationism.

The study used a range of methods, including analysis and synthesis, comparative legal method, systematic approach, as well as methods of generalisation and modelling. The use of these methods made it possible to provide a holistic analysis of the problem and to propose ways to solve it.

The article highlights the essence of collaboration activity as a socio-legal phenomenon that encompasses various forms of cooperation with the occupation authorities. The author analyses the legal framework of Ukraine to counteract this phenomenon, including the identified gaps and shortcomings. In particular, it is established that the current legislation requires clarification of definitions, elimination of conflicts, and improvement of mechanisms of prosecution. The study also focuses on the socio-economic and psychological factors that contribute to the spread of collaborative activities.

The study concludes that effective counteraction to collaborationism is possible only if legal norms are improved, public administration is more efficient, and national-patriotic programs are implemented. The identified problems and proposals may become the basis for further improvement of the state policy in this area.

Key words: *state security, legal regulation, social control, crisis management, social cohesion, information policy.*

Актуальність проблеми. В умовах сучасних викликів для національної безпеки України значною загрозою є колабораційна діяльність, яка включає дії, спрямовані на співпрацю з ворожими силами чи сприяння їм у підривної діяльності. Цей феномен набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни та окупації окремих територій держави. Колабораціонізм завдає шкоди не лише обороноздатності країни, а й підриває довіру громадян до інститутів державної влади, послаблює єдність суспільства та ускладнює процеси відновлення територіальної цілісності й демократичного розвитку.

Попри ухвалення низки нормативно-правових актів, спрямованих на протидію колабораційній діяльності, зокрема змін у кримінальному законодавстві, практика свідчить про наявність значних прогалин у сфері публічного управління. Це стосується координації діяльності державних органів, удосконалення механізмів виявлення та попередження колабораціонізму, а також забезпечення належного рівня суспільної свідомості та інформаційної протидії.

Відсутність системного підходу до організації протидії колабораційній діяльності зумовлює необхідність дослідження ролі та інструментів публічного управління в цій сфері. Особливої уваги потребує аналіз ефективності наявних

заходів, а також розроблення рекомендацій щодо посилення співпраці між органами влади, громадянським суспільством та міжнародними партнерами.

Таким чином, постає необхідність комплексного дослідження публічного управління в системі протидії колабораційній діяльності в Україні як ключового чинника забезпечення національної безпеки та суспільної стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика протидії колабораційній діяльності в Україні активно обговорюється в науковому та експертному середовищі, що зумовлено загостренням безпекової ситуації та необхідністю захисту національних інтересів. Значна увага приділяється дослідженню сутності та форм колабораціонізму, його історичних, правових і соціальних аспектів. Зокрема, низка авторів, серед яких О. Тарасенко (Тарасенко О. 2024), В. Березняк, А. Демічева, Р. Фурфаро (Berezniak, 2023) наголошує на необхідності розгляду колабораційної діяльності як комплексного явища, що охоплює політичний, економічний, інформаційний та культурний виміри.

Науковці також аналізують правові засади протидії колабораціонізму. У роботах Є. Письменського, Р. Мовчан (Письменський Є., 2022), О. Козаченко, О. Мусиченко (Козаченко О., 2022) із цієї тематики розглядаються зміни до

законодавства, спрямовані на криміналізацію співпраці з окупаційними адміністраціями та інших форм зрадницької діяльності. Водночас дослідники зазначають, що формальний правовий підхід часто не забезпечує належного рівня запобігання, оскільки значна частина проблем залишається на рівні імплементації та координації дій між різними державними структурами.

У контексті публічного управління особливу увагу привертають роботи Л. Белкіна, Ю. Юринець (Белкін Л., 2023), присвячені аналізу ролі державних інституцій у запобіганні та реагуванні на колабораційну діяльність. Вони висвітлюють питання координації між правоохоронними органами, місцевими органами влади та громадськими організаціями. Дослідники підкреслюють важливість залучення громадянського суспільства до процесів моніторингу та інформування про ризики колабораціонізму.

Ще одним важливим аспектом, на який звертають увагу науковці, є інформаційний складник протидії. У низці досліджень, у тому числі в роботі Ю. Василенко (Василенко Ю., 2023), наголошено на необхідності розроблення ефективних комунікаційних стратегій для боротьби з пропагандою та дезінформацією, які використовуються ворожими силами для підриву національної єдності.

Однак, попри значний інтерес до тематики, залишається багато нерозв'язаних питань. Наприклад, недостатньо вивченими є аспекти взаємодії між різними рівнями влади в системі протидії колабораційній діяльності, а також вплив міжнародного досвіду на формування ефективної моделі публічного управління. Також бракує комплексних досліджень, які б охоплювали всі етапи: від виявлення до попередження та притягнення до відповідальності за колабораціонізм.

Отже, наявні дослідження створюють важливе підґрунтя для подальшого вивчення цієї тематики, проте потребують розширення та доповнення для формування цілісного підходу до протидії колабораційній діяльності в Україні.

Мета статті – аналіз ролі публічного управління в системі протидії колабораційній діяльності в Україні, визначення основних проблем у цій сфері та розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності державних органів, громадянського суспільства та інших суб'єктів публічного управління. *Завдання статті*: дослідити сутність та форми колабораційної діяльності в умовах сучасних викликів для національної безпеки України; проаналізувати нормативно-правову базу та практику публічного управління у сфері протидії кола-

бораціонізму; визначити основні проблеми, з якими зіштовхуються органи публічної влади в процесі протидії колабораційній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Публічне управління в контексті протидії колабораційній діяльності на теренах України набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни. Колабораціонізм ставить під загрозу національну безпеку, підриває довіру громадян до державних інституцій і порушує стабільність у суспільстві. У цій ситуації саме публічне управління відіграє ключову роль у збереженні державної цілісності та забезпеченні суверенітету. Ефективна робота органів публічного управління допомагає не лише виявляти та попереджати прояви співпраці з агресором, але й забезпечує підтримку довіри до держави. Це особливо важливо для консолідації зусиль суспільства та міжнародної спільноти в протидії сучасним викликам.

Поняття «колаборант» має універсальне визначення, що в Американському словнику англійської мови означає особу, котра співпрацює з ворогом (цитовано за (Белкін Л., 2023)). Це просте формулювання відображає сутність явища, але не враховує його юридичних і соціальних аспектів.

В Україні на законодавчому рівні це явище регулюється новою статтею 111-1 Кримінального кодексу (Кримінальний Кодекс України, 2001), яку було додано згідно із Законом України № 2108-IX (Закон України про внесення змін, № 2108, 2002). Ця стаття передбачає відповідальність за такі дії, надаючи юридичне підґрунтя для боротьби з проявами співпраці з ворогом.

Сучасне розуміння колабораціонізму відображає багатогранний соціально-психологічний та етичний феномен, який включає окремі форми державної зради. Це явище проявляється через співпрацю населення з окупаційною владою, її представниками або країною-агресором у різних сферах: військовій, економічній, політичній, інформаційній тощо. Основною метою колабораційної діяльності є підрив державного суверенітету, порушення територіальної цілісності та загроза національній безпеці (Шаблистий В., 2024, с. 562).

Стаття 111-1 Кримінального кодексу України охоплює різноманітні аспекти колабораційної діяльності, однак не висвітлює її повністю (Кримінальний Кодекс України, 2001). У рамках цієї норми розглядаються різні форми протиправної поведінки, що узагальнено в таблиці 1.

Ці форми поведінки є значним викликом для забезпечення державного суверенітету та без-

Таблиця 1

Види колабораційної діяльності згідно зі ст. 111-1 КК України

Назва	Характеристика
Публічне заперечення чи підтримка дій агресора	Висловлювання, що заперечують війну проти України, заклики до співпраці з агресором або підтримка рішень його окупаційної адміністрації
Зайняття посад у незаконних органах	Добровільне виконання адміністративних або інших функцій в окупаційних адміністраціях, навіть якщо посади не передбачають управлінських обов'язків
Пропаганда в закладах освіти	Пропагування ідей агресора в школах та інших освітніх установах з метою легітимізації окупації
Передача матеріальних ресурсів або економічна взаємодія з агресором	Участь у фінансуванні незаконних формувань чи ведення економічної діяльності, яка сприяє державі-агресору
Організація та участь у незаконних заходах	Наприклад, проведення нелегітимних виборів чи референдумів на тимчасово окупованій території
Інформаційна діяльність на користь агресора	Включає організацію інформаційних кампаній, спрямованих на підтримку окупації
Зайняття посад у незаконних правоохоронних чи збройних формуваннях	Входження до складу окупаційних судових, правоохоронних або збройних структур

Джерело: складено автором на основі (Радутний О., 2022, с. 100–101)

пеки. Законодавче регулювання спрямоване на запобігання цим проявам, потребує подальшого вдосконалення для повного охоплення всіх аспектів колаборації.

Л. Добробог, аналізуючи статистичні дані, відзначає, що кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, демонструє тенденцію до зростання (Добробог Л., 2023, с. 21). Згідно з даними Офісу Генерального прокурора, за період із січня по грудень 2022 року було зареєстровано 3851 випадок правопорушень за статтею 111-1 Кримінального кодексу України. З них: 943 випадки кваліфіковано як проступки (чч. 1–2), 2902 – як злочини (чч. 3–7). За перші сім місяців 2023 року було обліковано 2329 таких правопорушень, серед яких: 563 – проступки (чч. 1–2), 1766 – злочини (чч. 3–7). Ці дані свідчать про стабільно високий рівень правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, що може бути наслідком більш ефективної роботи правоохоронних органів у виявленні таких дій або підвищення масштабів самого явища.

Особливий інтерес становить характеристика суб'єктів, залучених до колабораційної діяльності. Це може включати як осіб, що відкрито співпрацюють з окупаційними адміністраціями, так і тих, хто бере участь у пропаганді або інших формах співробітництва. Збір та аналіз таких характеристик є важливим для розроблення ефективних заходів протидії та профілактики подібної діяльності. Спираючись на дослідницьку роботу таких авторів, як Л. Добробог, В. Березняк та ін. (Добробог Л., 2023), було складено таблицю 2, що містить основні характеристики суб'єктів, залучених до колабораційної діяльності.

Таблиця 2

Основні характеристики суб'єктів, залучених до колабораційної діяльності

Характеристика	Питома вага, %
<i>Освіта</i>	
Вища і фахова передвища	39
Професійна (професійно-технічна)	25
Базова середня та профільна середня	27
Початкова	0
Без освіти	0
Не зазначено	9
<i>Стать</i>	
Чоловіки	67
Жінки	33
<i>Місце народження</i>	
Місто	49
Селище	11
Село	36
Не вказано	4
<i>Належність правопорушника до соціальної групи</i>	
Робітник	4
Службовець	2
Рядовий виконавець	7
Керівник	9
Безробітний/на	36
Пенсіонер	29
Інвалід	3
Не зазначено	10
<i>Характер</i>	
Одноосібний	92
Груповий	8

Джерело: складено автором на основі (Добробог, Л., 2023)

Таким чином, переважна більшість правопорушників – це чоловіки (67%), тоді як частка жінок становить 33%.

Серед осіб, які вчиняли такі правопорушення, найбільше тих, хто має вищу або фахову передвищу освіту (39%). Близько 27% правопорушників мали базову середню або профільну середню освіту, а ще 25% – професійно-технічну. Осіб без освіти або з початковою освітою не виявлено, що свідчить про певний рівень усвідомленості дій.

Щодо зайнятості 68% правопорушників не брали участі в суспільно корисній праці: 36% були офіційно непрацевлаштовані, 29% – пенсіонери, а 3% – люди з інвалідністю. Серед працевлаштованих осіб: 9% обіймали керівні посади, 7% – були рядовими виконавцями, 4% – робітниками, а лише 2% – службовцями.

Цікаво, що більшість злочинів (92%) здійснювалися одноосібно, тоді як групові правопорушення становили лише 8%.

Отримані дані свідчать, що колабораційні дії найчастіше здійснюють чоловіки з різним рівнем освіти, які здебільшого не мали офіційного працевлаштування або перебували на пенсії. Ця інформація є ключовою для розроблення ефективних превентивних заходів, які можна впроваджувати через механізми публічного управління.

Фактори, що спонукають людей до колабораційної діяльності в Україні, є багатограними й вимагають глибокого аналізу для розуміння сутності цього явища. Основними передумовами до зрадницької співпраці з окупаційною владою є як тривалі ідеологічні впливи, так і соціально-економічні проблеми, які створюють підґрунтя для відповідних дій окремих громадян.

Насамперед значний вплив на свідомість громадян здійснила тридцятирічна пропаганда російської федерації, що цілеспрямовано розповсюджувала наративи про так званий «руський мір» (Богатирьов І., 2023, с. 58) Після розпаду Радянського Союзу росія не втратила своїх імперіалістичних амбіцій, розглядаючи Україну як невід'ємну частину свого простору. Політичне та військово керівництво росії десятиліттями планувало різні сценарії поглинання України, зокрема через культурне та ідеологічне підкорення. Пропагандистська машина нав'язувала українцям міф про «єдиний народ», де росіяни грають роль «старшого брата», тоді як українці і білоруси змальовувалися як слабші «молодші брати», що потребують керівництва. Ця ідеологія, активно просувана через медіа, школи, літературу та інші канали комунікації, залишила

помітний слід у свідомості частини українського населення.

Варто зазначити, що навіть після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році певна частина громадян продовжує підтримувати ідеї «руського міра», що свідчить про тривалий вплив російської пропаганди. Ідеологічний вплив ворога підкріплюється інформаційною війною, яка включає не лише дезінформацію, але й використання терористичних методів. Наприклад, обстріли тимчасово окупованих територій із наступним звинуваченням України служать інструментом для підвищення підтримки окупантів серед місцевого населення.

Крім ідеологічного чинника, колабораційна діяльність має також соціально-економічне підґрунтя. В Україні протягом десятиліть існували значні прогалини у сфері соціальної справедливості та економічного добробуту, що посилювали відчуття незахищеності й розчарування серед частини населення. У часи повномасштабної війни ці проблеми загострилися. Люди, які втратили житло, засоби для існування або опинилися під владою окупантів, могли сприймати співпрацю з ворогом як спосіб зберегти свої активи або уникнути переслідувань. Дехто під впливом пропаганди розглядав колаборацію як «останній шанс» для досягнення соціального чи економічного успіху.

Також важливим фактором є недоліки в національно-патріотичному вихованні молоді. Протягом тривалого часу формальні підходи до цього питання створювали слабкий бар'єр проти ідеологічного впливу росії. Хоча нині цьому напрямку приділяється більше уваги, для досягнення реальних змін потрібен час і значні зусилля.

Посттравматичний синдром, який виникає як у військових, так і у цивільного населення, що проживає в зоні бойових дій, створює передумови для підвищеної агресивності, втрати соціальних зв'язків і пошуку сумнівних шляхів виживання. У багатьох випадках ці фактори залишаються без ретельного вивчення чи належної допомоги з боку держави, що може спонукати частину громадян до колабораційної діяльності.

З початком російської збройної агресії у 2014 році окупація окремих територій України створила умови для поширення злочинів проти основ національної безпеки. Зокрема, життя під постійною загрозою, відсутність стабільності, руйнування соціальних норм і невизначеність майбутнього сприяють формуванню середовища, де колаборація може стати одним зі способів виживання.

Ще однією важливою проблемою є високий рівень латентності колабораційної діяльності. Через неможливість реалізації правоохоронних функцій держави на окупованих територіях багато актів співпраці з ворогом залишаються непоміченими або неврахованими. Колаборанти часто ретельно маскують свої дії, надаючи їм видимість правомірних або взагалі уникаючи розголошення. Крім того, окупаційна влада не завжди зацікавлена в оприлюдненні інформації про своїх посібників, оскільки це може розкрити масштаби підтримки чи опору.

Також фактором, що впливає на динаміку колабораційної діяльності, є недосконалість чинного законодавства. В українському кримінальному праві досі відсутня чітка дефініція поняття «колабораційна діяльність» чи «колабораціонізм», що створює складнощі для їх кваліфікації. Крім цього, в законодавстві є колізії та прогалини, які ускладнюють притягнення винних до відповідальності та застосування справедливих покарань (Каторкін Р., 2024).

Наприклад, у санкціях за колабораційну діяльність передбачено лише безальтернативне покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Це обмежує гнучкість у підході до різних випадків співпраці з ворогом. Також залишається проблемою розмежування складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із колаборацією, що ускладнює правозастосування.

Ця ситуація створює для колаборантів ілюзію безкарності, що своєю чергою спонукає інших до подібних дій. Дехто зраджує з переконанням, що окуповані території залишаться під контролем росії, інші ж сподіваються, що їхні злочини залишаться нерозкритими після звільнення. Проте практика деокупації, наприклад, у Київській, Харківській та Херсонській областях, доводить, що такі сподівання є марними.

З огляду на ці фактори превентивні заходи повинні мати комплексний підхід, поєднуючи соціальну підтримку, економічні стимули, освіту, медіаграмотність, а також активний правовий моніторинг. Системна робота в цьому напрямі дозволить не лише зменшити кількість колабораційних правопорушень, а й підвищити рівень довіри суспільства до інститутів публічного управління та правоохоронних органів.

Профілактика колабораційної діяльності може бути організована на трьох рівнях, які відрізняються за своїми завданнями та масштабом дії (Юнін О., 2024). Загальний рівень – орієнтований на створення умов, що знижують ймовірність проявів колабораціонізму в масштабах усього суспільства. Це включає соціально-еко-

номічні реформи, покращення системи освіти та інформаційної політики, посилення ідеологічної роботи, спрямованої на формування національної свідомості, та розвиток патріотичних програм. Важливим завданням цього рівня є підвищення рівня довіри громадян до державних інститутів, що зменшує вплив пропаганди агресора.

Спеціальний рівень – спрямований на профілактичну роботу з конкретними групами населення, які можуть перебувати під впливом пропаганди чи соціальних факторів, що сприяють колабораційній поведінці. До таких груп можуть належати мешканці тимчасово окупованих територій, внутрішньо переміщені особи, молодь, що піддається впливу пропаганди, або особи, які мають соціально-економічні труднощі. Робота на цьому рівні включає реалізацію програм реінтеграції, роз'яснення та підтримку з боку громадянського суспільства.

Індивідуальний рівень – передбачає роботу з окремими особами, які мають схильність до співпраці з агресором або вже виявляли такі дії. Основною метою є зміна їхніх ціннісних орієнтацій, корекція антиукраїнських установок і переорієнтація на суспільно корисну діяльність. Наприклад, це може включати індивідуальні консультації, психологічну підтримку, а також пропонування альтернативних соціальних та економічних можливостей.

У контексті колабораціонізму кожен рівень профілактики сприяє зниженню ризиків поширення явища, забезпечуючи комплексний підхід до боротьби з ним. Важливу роль у реалізації цих заходів відіграє публічне управління, яке має забезпечити координацію зусиль державних установ, правоохоронних органів та громадянського суспільства.

Одним із ключових напрямів є модернізація законодавства, яке регулює діяльність кіберпідрозділів правоохоронних органів. Ці підрозділи відіграють вирішальну роль у зборі та аналізі інформації, розміщеної в інтернет-просторі, що дозволяє виявляти ознаки колабораційної діяльності. Вдосконалення нормативно-правової бази, яка визначає функції, повноваження і технічні можливості таких структур, сприятиме підвищенню їх ефективності. Не менш важливим є забезпечення кіберпідрозділів сучасними технічними засобами та ліцензійними програмними продуктами, що дозволяють швидко ідентифікувати злочинні прояви в інформаційному просторі.

Суттєвою складовою частиною боротьби з колабораціонізмом є підготовка висококваліфікованих кадрів для правоохоронних органів.

Забезпечення якісної освіти для спеціалістів у сфері кібербезпеки, кримінального розшуку та аналізу інформації, а також підвищення кваліфікації діяльних працівників є передумовою успішного опору злочинам проти національної безпеки. Важливу роль у цьому процесі відіграють заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання та міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності.

Використання штучного інтелекту відкриває нові можливості для моніторингу інформаційного простору та ідентифікації небезпечного контенту. Інтелектуальні системи можуть своєчасно виявляти загрози, аналізувати динаміку поширення дезінформації, а також визначати фактори, що сприяють злочинній діяльності. Це дозволяє оперативно реагувати на ризики та попереджувати злочини на ранніх етапах.

Ще одним важливим аспектом є розроблення криміналістичних, експертних та оперативно-розшукових методик виявлення, розслідування та судового розгляду випадків колабораційної діяльності. Запозичення кращих практик зарубіжних країн, створення інноваційних методів і їх впровадження в роботу правоохоронних органів сприятимуть підвищенню якості розслідувань та забезпеченню справедливого правосуддя.

Проблема кадрового дефіциту в правоохоронних органах потребує уваги. Розслідування злочинів колабораційної спрямованості, особливо на деокупованих територіях, вимагає значних ресурсів, тому необхідно збільшувати кількість слідчих, які спеціалізуються на таких правопорушеннях, і створювати умови для зниження їх завантаженості.

Суспільна підтримка та поінформованість громадян також є важливими компонентами ефективної протидії. Інформаційні кампанії, спрямовані на роз'яснення юридичної відповідальності за колабораціонізм, спростування дезінформації та популяризація інструментів для повідомлення про підозрілі дії, зокрема чат-бот «єВорог», сприятимуть залученню громадян до боротьби зі злочинами проти національної безпеки (Berezniak V., 2023)

Таким чином, ефективна протидія колабораційній діяльності можлива лише за умов інтегрованого підходу, який передбачає співпрацю правоохоронних органів, громадськості та міжнародних партнерів, а також використання сучасних технологій і методів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження визначено сутність та форми колабораційної діяльності в умовах сучасних викликів для національної безпеки України. Колабора-

ційна діяльність трактується як навмисна співпраця з ворогом, спрямована на підрив державного суверенітету, територіальної цілісності та безпеки країни. Вона може набувати різних форм, зокрема пропагандистської, економічної, адміністративної та військової, що ускладнює її ідентифікацію і протидію.

Аналіз нормативно-правової бази та практики публічного управління у сфері протидії колабораціонізму показав, що чинне законодавство України має значні прогалини. Зокрема, відсутність чітко визначених понять «колабораційна діяльність» та «колабораціонізм», недосконалий механізм кваліфікації таких дій, а також обмеженість видів покарань негативно впливають на ефективність правоохоронної діяльності та процесу правосуддя.

Також було визначено ключові проблеми, які стоять перед органами публічної влади в протидії колабораціонізму. Однією з головних складностей є високий рівень латентності таких злочинів, що зумовлено неможливістю повноцінного здійснення правоохоронних функцій на тимчасово окупованих територіях. Ця ситуація дозволяє багатьом особам уникати покарання, що формує серед них хибну віру в безкарність. Водночас психологічні та соціальні наслідки війни, зокрема посттравматичні стресові розлади серед населення, сприяють поширенню цього явища, створюючи підґрунтя для вразливості до ворожої пропаганди.

Розв'язання цих проблем потребує негайних заходів. Необхідно вдосконалити законодавство, впровадити чітке розмежування складів злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, та розширити спектр покарань. Важливим кроком є посилення правоохоронного контролю на деокупованих територіях, а також створення програм для виявлення осіб, причетних до співпраці з ворогом. Крім цього, слід розробити ефективні механізми соціальної та психологічної підтримки як військових, так і цивільних, що постраждали від війни.

Застосування запропонованих заходів допоможе не лише зменшити вплив колабораційної діяльності, а й зміцнити систему національної безпеки України, створивши надійні механізми протидії цьому явищу.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому аналізі форм і проявів колабораційної діяльності, розробленні більш досконалих механізмів її ідентифікації та запобігання. Особливу увагу варто приділити вдосконаленню нормативно-правової бази, враховуючи досвід інших країн у протидії подібним загрозам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тарасенко О.С. Окремі питання кримінальної відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 499–502. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/125>.
2. Berezniak V., Demicheva A., Furfaro R.D. Violations of human rights by the Russian Federation during full-scale armed aggression against Ukraine. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2023. Vol. 3, № 1. P. 219. <https://doi.org/10.31733/2786-491X2023-1-218-229>.
3. Письменський Є., Мовчан Р. Правове забезпечення протидії російській військовій агресії в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 8–16. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-2-8-16>.
4. Козаченко О.В., Мусиченко О.М. Окремі аспекти кваліфікації та застосування кримінально-правових заходів за колабораційну діяльність в Україні, передбачену ч. 1 ст. 111-1 КК України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №9. С. 407–411. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/100>.
5. Белкін Л.М., Юринець Ю.Л., Сопілко І.М., Белкін М.Л. Проблеми відповідальності в сучасній Україні за колабораційну діяльність. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 2023. Вип. 3(21). С. 51–63. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3\(21\)-51-63](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3(21)-51-63).
6. Василенко Ю.В. Суб'єктивні ознаки колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 322–324. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/79>.
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.12.2024).
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03 березня 2022 року № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 13.12.2024).
9. Шаблистий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Окремі напрямки протидії колабораційній діяльності. Правове забезпечення євроінтеграції: загальноправовий та галузевий аспекти: кол. монографія. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. С. 560–581. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/451/12176/25445-1?inline=1> (дата звернення: 13.12.2024).
10. Радутний О.Е. Публічні заклики та заперечення як форми інформаційної колабораційної діяльності за кримінальним кодексом України. *Інформація і право*. 2022. № 2 (41). С. 99–115. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/14_23.pdf (дата звернення: 13.12.2024).
11. Добробог Л. Загальна характеристика суб'єкта колабораційної діяльності. актуальні проблеми державотворення та правозастосування (за матеріалами судової практики). *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 07.12.2023)* С. 20–22. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14776/1/1.pdf> (дата звернення: 1.3.12.2024).
12. Колабораційна діяльність як кримінальне явище: аналітич. огляд / Л. М. Добробог, В. С. Березняк, А. В. Макашов, Ю. О. Ткач. Дніпро: ДДУВС, 2023. 42 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/12201> (дата звернення: 13.12.2024).
13. Богатирьов І. Кримінально-правові та кримінологічні виміри колабораційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне право*. № 1 (49). 2023. С. 60. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-49-7>.
14. Каторкін Р. А. Детермінанти колабораційної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 1. С. 44–51. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2024-1-44-51>.
15. Запобігання колабораційній діяльності: метод. рекомендації / О. С. Юнін, В. С. Березняк, В. В. Шаблистий, А.В. Макашов та ін. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 72 с.

REFERENCES:

1. Tarasenko, O. S. (2024). Okremi pytannia kryminalnoi vidpovidalnosti za vstanovlennia abo poshyrennia zlochynnoho vplyvu [Certain issues of criminal liability for the establishment or spread of criminal influence]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, (6), 499–502. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/125> [in Ukrainian].
2. Berezniak, V., Demicheva, A., & Furfaro, R. (2023). Violations of human rights by the Russian Federation during full-scale armed aggression against Ukraine. *Philosophy, Economics and Law Review*, 3(1), 218–229. <https://doi.org/10.31733/2786-491X2023-1-218-229> [in English].
3. Pysmenskyi, Ye., & Movchan, R. (2022). Pravove zabezpechennia protydii rosiiskii viiskovii ahresii v Ukraini [Legal support for countering Russian military aggression in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, (2), 8–16. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-2-8-16> [in Ukrainian].

4. Kozachenko, O. V., & Musychenko, O. M. (2022). Okremi aspekty kvalifikatsii ta zastosuvannya kryminalno-pravovykh zakhodiv za kolaboratsiinu diialnist v Ukraini, peredbachenu ch. 1 st. 111-1 KK Ukrainy [Certain aspects of the qualification and application of criminal legal measures for collaborative activities in Ukraine, provided for in Part 1 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, (9), 407–411. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/100> [in Ukrainian].
5. Bielkin, L. M., Yurynets, Yu. L., Sopilko, I. M., & Bielkin, M. L. (2023). Problemy vidpovidalnosti v suchasni Ukraini za kolaboratsiinu diialnist [Problems of responsibility in modern Ukraine for collaborative activities]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia – Expert: Paradigms of Legal Sciences and Public Administration*, 3(21), 51–63. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3\(21\)-51-63](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3(21)-51-63) [in Ukrainian].
6. Vasylenko, Yu. V. (2023). Subiektyvni oznaky kolaboratsiinoi diialnosti (st. 111-1 KK Ukrainy) [Subjective signs of collaborative activities (Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, (12), 322–324. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/79> [in Ukrainian].
7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III [The Criminal Code of Ukraine dated April 5, 2001, No. 2341-III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
8. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 03 bereznia 2022 roku № 2108-IX [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the Establishment of Criminal Liability for Collaborative Activities: Law of Ukraine dated March 3, 2022, No. 2108-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> [in Ukrainian].
9. Shablysty, V. V., Berezniak, V. S., & Katorkin, R. A. (2024). Okremi napriamky protydii kolaboratsiinoi diialnosti [Separate directions of counteraction to collaborative activity]. In *Pravove zabezpechennia yevrointehratsii: zahalnopravovyi ta haluzevyi aspekty: kol. monohrafiia – Legal Support of European Integration: General Legal and Sectoral Aspects: Col. Monograph* (pp. 560–581). Riga, Latvia: Baltija Publishing. Retrieved from <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/451/12176/25445-1?inline=1> [in Ukrainian].
10. Radutnyi, O. E. (2022). Publichni zaklyky ta zaperechennia yak formy informatsiinoi kolaboratsiinoi diialnosti za kryminalnym kodeksom Ukrainy [Public appeals and objections as forms of information collaborative activity under the Criminal Code of Ukraine]. *Informatsiia i pravo – Information and Law*, 2(41), 99–115. Retrieved from https://ippi.org.ua/sites/default/files/14_23.pdf [in Ukrainian].
11. Dobroboh, L. (2023). Zahalna kharakterystyka subiekta kolaboratsiinoi diialnosti [General characteristics of the subject of collaborative activity]. In *Materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii – Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (DDUVS, 07.12.2023)* (pp. 20–22). Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. Retrieved from <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14776/1/1.pdf> [in Ukrainian].
12. Kolaboratsiina diialnist yak kryminalne yavyshe: Analitychnyi ohliad [Collaborative activity as a criminal phenomenon: Analytical review]. (2023). L. M. Dobroboh, V. S. Berezniak, A. V. Makashov, & Yu. O. Tkach. Dnipro: DDUVS. Retrieved from <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/12201> [in Ukrainian].
13. Bohatyrov, I. (2023). Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni vymiry kolaboratsiinoi diialnosti v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Criminal-legal and criminological dimensions of collaboration activity in Ukraine under martial law]. *Publichne pravo – Public Law*, 1(49), 60. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-49-7> [in Ukrainian].
14. Katorkin, R. A. (2024). Determinanty kolaboratsiinoi diialnosti [Determinants of collaboration activity]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnurishnykh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, (1), 44–51. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2024-1-44-51> [in Ukrainian].
15. Zapobihannia kolaboratsiinoi diialnosti: Metodychni rekomendatsii [Prevention of collaborative activity: Methodical recommendations]. (2024). O. S. Yunin, V. S. Berezniak, V. V. Shablysty, & A. V. Makashov. Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs [in Ukrainian].